

Streszczenie

Niniejsza praca skupia się na fantastyce Stefana Grabińskiego w jej aspektach teoretycznych i praktycznych. Analizuje nie tylko eseje i inne pisma Grabińskiego na temat jego własnej twórczości, ale także recepcję tej ostatniej w Polsce i za granicą (tłumaczenia, krytyczne dyskursy itd.). Celem pracy było określenie do jakiego stopnia utwory Grabińskiego mogą być uważane za „fantastyczne”. Mimo tego, iż sam autor używa termin „fantastyka” aby określić swoje utwory, rozgraniczenie fantastycznego gatunku stanowi liczne problemy od momentu rozpowszechnienia się tego terminu w XIX wieku.

Poprzez analizę wybranych utworów, połączoną z dogłębną analizą kontekstu powstania dzieł Grabińskiego, udowodniliśmy, iż ich fantastyczność nie znajdowała się tam, gdzie literatura wskazuje. Kwestionując praktykę samego Grabińskiego jak i dyskurs na jej temat pochodzący od krytyków i badaczy różnych epok i szkół intelektualnych, podkreślaliśmy fakt, że fantastyka Grabińskiego znajduje się poza klasyczną fantastyką i posiada cechy spokrewnionych gatunków jak realizm magiczny, *science fiction*, *merveilleux*, *weird fiction* itd. Spowodowane jest to według nas m.in. tym, że autorzy umieszczając niesamowitość (*Unheimliche*) w centrum swoich dzieł zostali zmuszeni do przyjęcia dyskursu metaliterackiego, którego celem jest antycypacja przeważnie negatywnych ocen pochodzących od krytyków literackich, którzy stosowali kryteria nauki pozytywistycznej do dzieł, których celem było właśnie wyjaśnienie w podejściu transgresyjnym doświadczeń wykraczających poza redukcyjnymi schematami tejże nauki. Sprzeciwiając się stanowczo stosowaniu teorii strukturalistycznych, m.in. Todorova, odziedziczonych po pozytywizmie i racjonalizmie Oświecenia, z którymi fantastyka Grabińskiego utrzymuje skomplikowane relacje, zaproponowaliśmy lekturę bliższą systemowi wierzeń autora „Kochanki Szamoty”, nie ograniczając się jednak prostym wzorowaniem naszej analizy na metaliterackim dyskursie samego Grabińskiego.

Za pomocą nieopublikowanych dokumentów archiwalnych badaliśmy także losy spuścizny Stefana Grabińskiego. Porównanie prac Stefana Grabińskiego i twórczości innych fantastów (m.in. szwajcarskiego pisarza Maurice Sandoz) pozwoliło nam podkreślić ważność utworów Grabińskiego nie tylko w polskim kontekście, ale także kwestionować jego pozycję w międzynarodowym kontekście.